

FRANK McDONOUGH

GESTAPO

MÝTUS A REALITA
HITLEROVY TAJNÉ POLICIE

VYŠEHRAĐ

FRANK MCDONOUGH

GESTAPO

**MÝTUS A REALITA
HITLEROVY
TAJNÉ POLICIE**

FRANK McDONOUGH

GESTAPO

MÝTUS A REALITA
HITLEROVY TAJNÉ POLICIE

VYŠEHRA D

EDICE MODERNÍ DĚJINY

Z anglického originálu The Gestapo.
The Myth and Reality of Hitler's Secret Police,
vydaného nakladatelstvím Hodder & Stoughton Ltd.
roku 2015, přeložil Jindřich Mandřák
Obálku a grafickou úpravu navrhl Vladimír Verner
Redakce Dan Török
Odpovědný redaktor Filip Outrata
E-knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
roku 2016 jako svou 1523. publikaci
Vydání v elektronickém formátu první
(podle prvního vydání v tištěné podobě)
Doporučená cena E-knihy 220 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-776-2

THE GESTAPO
The Myth and Reality of Hitler's Secret Police

Copyright © Frank McDonough, 2015
Translation © Jindřich Mandřák, 2016

Tištěnou knihu si můžete zakoupit na www.ivysehrad.cz

OBSAH

Úvod	9
Kapitola 1 POČÁTKY GESTAPA	19
Kapitola 2 MUŽI A METODY GESTAPA	51
Kapitola 3 DOHLED NAD NÁBOŽENSKOU VÍROU	68
Kapitola 5 UDÁVEJ BLIŽNÍHO SVÉHO	133
Kapitola 6 RASOVÁ VÁLKA PROTI „SOCIALNÍM OUTSIDERŮM“	160
Kapitola 7 PRONÁSLEDOVÁNÍ ŽIDŮ	190
Kapitola 8 GESTAPO PŘED SOUDEM	220
Poznámky	249
Slovníček německých výrazů a organizací	269
Prameny a bibliografie	271
Poděkování	287
Rejstřík	289

ÚVOD

Paul Schneider byl tolerantní evangelický kazatel. Narodil se 29. srpna 1897 v Pferdsfeldu, malém venkovském městečku v Porýní. Při kázání dne 8. října 1933 kritizoval Ernsta Röhma, vůdce nacistických úderných oddílů, za představu, že by nacistické revoluce mohlo být dosaženo bez „vnitřní duchovní obnovy“ lidí. Jeho poznámky byly oznámeny místním církevním úřadům. Biskup pro oblast Porýní, člen pronacistického hnutí „Německých křesťanů“, napomenul Paula, aby se z kazatelný takových kritických poznámek vůči čelným nacistům vystříhal. V dopise svým rodičům Schneider napsal: „Při vši své křesťanské povinnosti poslouchat si nemyslím, že se evangelická církev vyhne konfliktu s nacionálně socialistickým státem.“ V únoru 1934 byl Paul hierarchií protestantské církve označen za „politicky nespolehlivého“. Aby ho ještě více omezili, byl přeložen na místo pastora dvou odlehlých venkovských obcí, Dickenschiedu a Womrathu, které dohromady neměly ani tisíc obyvatel. Dne 11. června 1934 vystoupil Paul Schneider znovu proti lokální buňce nacistické strany. Tentokrát protestoval proti jednomu příslušníku nacistických úderných oddílů, který při pohřebním obřadu za zesnulého člena Hitlerovy mládeže prohlásil, že nacistický mučedník Horst Wessel má „božské následovníky“. Paulova kritická reakce byla oznámena gestapu, které ho vzalo do „ochranné vazby“ v místním vězení. Jeho farníci podepsali petici za jeho propuštění. Byl osvobozen. V zimě 1935–1936 byl Schneider znovu udán gestapu za protinacistické poznámky při neméně než dvanácti různých příležitostech. V roce 1937 mu gestapo zakázalo bydlet, natož kázat na celém území Porýní. V gestu otevřeného vzdoru

Statečný protestantský pastor
Paul Schneider. Fotografie
z doby studií z roku 1921.

vůči tomuto příkazu k „internímu vyhnanství“ se Paul vrátil do své domovské farnosti a pokračoval v kázání. Dne 3. října 1937 pronesl ještě jedno kritické kázání. To sledoval jeden příslušník místního gestapa. Schneider byl zatčen a poslán do vězení v Koblenzi. Dne 27. listopadu 1938 byl převezen do nechvalně známého koncentračního tábora v Buchenwaldu. Byl umístěn na samotce. Po večerech často hlasitě citoval u okna své cely z bible. Leonhard Steinwender, katolický kněz, který zde byl také internován, popsal Paula jako „hrdinskou postavu, k níž celý tábor vzhlížel s respektem a obdivem. Žádné mučení ho nedokázalo odradit od toho,

aby znovu a znovu apeloval na svědomí stráží SS a velitele tábora.“ Paul si od stráží SS vytrpěl strašné týrání. Alfred Leikam vzpomíná: „Schneider byl střídavě vystavován krutému tělesnému mučení, ponižování, utrpení a těžkému bití.“ Dokonce i Karl-Otto Koch, surový velitel tábora v Buchenwaldu, si uvědomil, že ducha Paula Schneidera nemůže zlomit. Rozhodl se ho propustit pod podmínkou podpisu, že se nikdy nevrátí do své domovské farnosti a nebude už kázat. Paul podepsat odmítl. Dne 18. července 1939 byl usmrčen v buchenwaldské táborové nemocnici pěti smrtícími injekcemi strofantinu. Jeho rakev nemohla být otevřena, jeho zdrcená vdova a jeho šest dětí ji nemohly ani spatřit, protože tělo bylo v příšerném stavu. Na jeho pohřbu v Dickensiedu bylo přítomno dvě stě kněží oblastní protestantské Vyznavačské církve ve společnosti obrovského

zástupu místních farníků, aby vzdali tomuto mimořádně statečnému jedinci úctu. Paul Schneider byl prvním protestantským evangelickým kazatelem zavražděným pro vzdorování nacistickému režimu z náboženských důvodů.¹

Tato nová kniha zkoumá živé a znepokojivé příběhy jedinců, kteří byli zatčeni gestapem. Nepokouší se poskytnout úplnou a vyčerpávající zprávu o administrativní historii gestapa, vytýká si za cíl zkombinovat celkové objasnění podložené nezanedbatelným množstvím existujících studií s novou interpretací podpořenou původními zdroji z německých archivů: toho, jak gestapo fungovalo mezi lety 1933 a 1945. Kniha se soustřeďuje výhradně na to, co se dělo v Německu (*Altreich*), a nikoli na územích okupovaných Hitlerovým režimem během druhé světové války. Hlavním cílem knihy je prozkoumat vliv gestapa na německé občany, kteří žili pod Hitlerovou vládou. Začíná podrobným sledováním, jak gestapo vzniklo. Poté se zabývá původem a metodami důstojníků gestapa a přitom přináší některé velmi překvapivé nové informace. Dále sleduje klíčové oběti nacistického teroru, především církevní disidenty, komunisty, sociální outsidersy a Židy. Právě do těchto kapitol se soustřeďují tragické lidské úděly obětí. Je rovněž poukázáno na rozsah, v jakém gestapo pomáhala veřejnost, kriminální policie (kripo) a správa sociálního zabezpečení. Součástí je i podrobná závěrečná kapitola, které osvětluje osud důstojníků gestapa při následných poválečných soudních procesech. Celkově je tato kniha velmi důležitým příspěvkem k pochopení teroru v nacistické společnosti.

V období bezprostředně po roce 1945 nahlíželi historikové na Německo jako na všemocnou totalitní diktaturu. Během této éry se objevily četné práce. Většinu jich napsali historikové mimo Německo. Hannah Arendtová ve své velice vlivné knize *Původ totalitarismu* uvedla, že všechny totalitní režimy spoléhají na tajnou policii, aby naočkovaly do mysli každého občana strach, aby zuřivě potlačily všechny známky nespokojenosti. Rovněž argumentovala, že klíčovým úkolem všech totalitních sil tajné policie není odhalovat zločiny,

nýbrž zatýkat lidi označované za „nepřátele státu“. Dále zdůraznila, že obyvatelstvo hraje při udávání oponentů zásadní roli.² V tomto rámci analýzy totality byl Adolf Hitler vykreslován jako všemocný „Pán Třetí říše“. Německý lid měl údajně mozky vyprané nacistickou propagandou.³ Bylo bráno za samozřejmé, že gestapo byla mohutná organizace s agenty všude. Televizní dokumenty, romány i filmy tento obecně rozšířený pohled posílily.⁴ Ve skutečnosti se jakákoli osoba, která akceptovala a podporovala nacistický režim, těšila nesmírné osobní svobodě. Hitlerův režim byl velmi populární. Jakmile přijmete tento zásadní fakt, začnete chápat realitu života uvnitř nacistického Německa.

Gestapo (*Geheime Staatspolizei*), neboli Tajná státní policie, představovalo klíčový prvek v nacistickém systému teroru. Je ale třeba pochopit, že začalo jako policejní oddělení. Bylo vytvořeno v roce 1933, aby se zabývalo odpůrci Hitlerova režimu. I dnes ještě výraz gestapo vyvolává pocity strachu a hrůzy. A přece se první obecná historie gestapa od francouzského historika Jacquese Delarue objevila teprve v roce 1962.⁵ Spoléhalo výlučně na publikovaná svědectví z norimberských válečných procesů z konce čtyřicátých let a středem své analýzy učinila klíčové vůdce gestapa – Hermanna Göringa, Heinricha Himmlera a Reinharda Heydricha. Delarue se pokoušel vysvětlit, jak gestapo fungovalo nejen v Německu, ale v celé nacisty okupované Evropě.⁶ Předložil v té době dobře známé vyobrazení gestapa jako všemocného ústředního bodu brutálního nacistického teroru a tvrdil, že všichni Němci byli pod neustálým dohledem.⁷

Představa nacistického Německa jako noční můry se začala měnit v sedmdesátých letech, kdy se němečtí historici začali dívat na nacistickou éru víc do hloubky a využívali nově otevřené německé archivy. Důraz se přesunul z tradiční „historie shora“, od (intencionalistického) hitlerocentrického přístupu k nové „historii zdola“, k strukturalistickému přístupu. Martin Broszat byl ústřední postavou této radikální změny směru. Ve své knize *Hitlerův stát* z roku 1969 popsal Adolfa Hitlera jako „slabého diktátora“, který předsedal ostrým

mocenským bojům mezi nesnášejícími se jedinci uvnitř chaotického systému soutěžících a svářících se byrokratických impérií.⁸ Broszat pak shromáždil elitní tým historiků, aby pracovali na významném šestisvazkovém díle s názvem *Bayern in der NS-Zeit* (Bavorsko v národně socialistické éře). „Bavorský projekt“, jak se mu říkalo, zkoumal odpor proti Hitlerově vládě v každodenním životě.⁹ Došlo se k závěru, že nacistická vláda byla v praxi mnohem méně totalitní než v teorii. Veřejnost měla mnohem větší prostor kritizovat a repat, než se původně předpokládalo. Opravdová dynamika Hitlerova nacistického režimu pocházela od mladých radikálních nacistických byrokratů, kteří se těšili velké autonomii. Adolf Hitler často podpořil stále radikálnější přístupy, které již jiní uvedli do pohybu. Původní totalitní model byl obnažen jako nedokonalý a nepřesvědčivý způsob pro zkoumání nacistického Německa.

Přístup ke studiu nacistického Německa pomocí „historie zdola“ vedl k mnohem podrobnějšímu zaostření na vztah mezi gestapem a německým lidem. Nedostatek prací o gestapu byl dán omezeným množstvím dostupných zdrojů. Většina složek gestapa s případy byla zničena ke konci druhé světové války buď spojeneckým bombardováním, nebo úmyslně samotným režimem. Pouze v Porýní se zachovalo větší množství složek. Německý historik Reinhard Mann prohlédl namátkou vzorek 825 ze 73 000 složek případů gestapa, které přečkaly v düsseldorfském archivu. Mann zemřel, aniž svou práci dotáhl do konce. Nikdy nebyla vydána v anglickém překladu. Nicméně jeho předběžná zjištění značně poopravila ortodoxní portrét gestapa coby všemocné orwellovské „myšlenkové policie“ ve stylu románu 1984.¹⁰ Mann poskytl základy toho, co je dnes známé jako „revizionistická interpretace“ gestapa.

Mann ukázal, že gestapo nikdy nezaměstnávalo tolik personálu, aby mohlo každého špehovat. Byla to velmi malá, podfinancovaná a přetížená organizace, s méně než 15 000 aktivními pracovníky, zabývajícími se veškerými politickými zločiny 66 milionů Němců. Pracovníci gestapa, to nebyli ti brutální, ideologicky oddaní nacisté

z obecně rozšířeného mýtu, nýbrž kariérní detektivové, kteří nastoupili k policii mnoho let předtím, než přišel Hitler k moci. Většina vyšetřování začínala tipy od veřejnosti. Přesto však Mann nedospěl k závěru, že gestapo bylo neefektivním nástrojem teroru. Naopak, vyslovil závěr, že zaměřovalo své omezené zdroje proti skupinám, jež označovalo jako osoby mimo „národní společenství“, především proti těm, které aktivně podněcovaly nespokojenost mezi obyvatelstvem. V Mannově studii se však vyskytly některé zásadní problémy. Soustředil se například na soukromé konflikty mezi „obyčejnými Němci“ a vyloučil ze své analýzy důkladné sledování klíčových opozičních skupin, především komunistů, Židů, zahraničních dělníků a široce definované skupiny „sociálních outsiderů“.

Byl to americký historik Robert Gellately ve své knize *Gestapo a německá společnost*, vydané v roce 1990, kdo přinesl další významný příspěvek k našemu pochopení toho, jak gestapo uvnitř nacistického Německa fungovalo.¹¹ Gellately používal Mannův přístup, ale zaměřil se na zcela jinou oblast: Würzburg v bavorských Dolních Francích. Gellately prozkoumal i různé skupiny u Manna, soustředil se na složky vztahující se k Židům a zahraničním dělníkům. Odhalil, že udání hrála zásadní roli v 57 procentech všech případů, které konzultoval. Gellatelyho studie poskytla další silnou podporu názoru, že gestapo bylo organizací s personálním podstavem, která reagovala podle situace a nechávala velkou většinu „obyčejných“ Němců na pokoji. Jasněji ukázal, jak veřejná podpora napomáhala práci gestapa.¹² Mann a Gellately nepochybně vyvrátili populární pojetí gestapa jako součásti všemocného policejního státu, který vnucuje svou vůli vystrašenému obyvatelstvu. Gestapo podle tohoto pohledu nepředstavovalo v nacistickém Německu žádnou reálnou hrozbu pro občany dodržující zákony.

Jiný americký historik, Eric Johnson, ve své podrobné knize *Nacistický teror* vydané v roce 1999 nabídl silný a vybalancovaný korektiv obecného trendu vidět gestapo jen málo odlišně od dnešních přetažených policejních sil. Johnson zaměřil svůj výzkum na náhodný vzorek

soudních složek z Kolína a omezený počet složek případů gestapa z porýnského města Krefeldu, doplněný o rozhovory těch, kteří přežili, a o výmluvná svědectví statistiky. Johnsonova práce potvrdila, že gestapo bylo malou organizací spoléhající na spolupráci s veřejností. Ukázala, že jednalo s „dobrymi“ Němci v rukavičkách. Většina Němců se ho vůbec nebála. Johnson se liší od Gellatelyho v jednom významném ohledu. Tvrdí, že příslušníci gestapa byli mnohem iniciativnější a brutálnější.¹³

Můj vlastní osobní zájem o roli gestapa nastartovala má podrobná biografie Sophie Schollové, jedenadvacetileté univerzitní studentky z Mnichova, kterou zatklo gestapo 18. února 1943 za distribuci protinacistických letáků. Byla vyslýchána a o čtyři dny později popravena po spěšně zorganizovaném vykonstruovaném soudním procesu, jemuž předsedal Roland Freisler, známý jako „Hitlerův větší soudce“.¹⁴ Sophii vyslýchal klidný a profesionální příslušník gestapa Robert Mohr, který se choval jako obyčejný detektiv, a ne jako brutální, ideologií se řídící nacist. Kniha ukázala, jak je důležité zkoumat vyšetřování gestapa velmi podrobně. Nastolila též dvě významné otázky, které si zaslouží další zkoumání. Za první, byla všechna vyšetřování gestapa vedena s výkonností demonstrovanou v případě Sophie Schollové? Za druhé, chovali se důstojníci gestapa vždy tak soucitně jako Robert Mohr?

Abych u těchto otázek pronikl do větší hloubky, rozhodl jsem se prozkoumat celou řadu podrobných složek s případy gestapa vztahujícími se k lidem, které gestapo v německé společnosti pronásledovalo v letech 1933–1945. To si vyžádalo mnohem širší analýzu. Největší množství dochovaných složek v Německu se nachází v düsseldorfském archivu, jenž jich obsahuje 73 000. Tato kniha se zakládá především na těchto složkách, ale jde za hranice analýzy města Düsseldorf, již se podjal Reinhard Mann, aby zahrnula mnohem širší výřez případů gestapa z celé oblasti Severního Porýní-Vestfálska, v níž za nacistické éry žily čtyři miliony lidí. Byl mi poskytnut volný přístup ke všem dochovaným složkám. Za nacistické éry byla tato oblast

silně industrializovaná, s vysokým počtem katolického obyvatelstva, méně početným zastoupením protestantů a židovskou komunitou s průměrnou početností v největších městech. Zdroje z düsseldorfského archivu jsou doplněny oficiálními dokumenty, soudními spisy, výpověďmi očitých svědků, řadou vzpomínek a vyprávění. Všechny tyto zdroje dohromady mi umožnily zpracovat široký přehled o tom, jak gestapo fungovalo a jak se zacházelo s jeho oběťmi.

Knih je v prvé řadě zaměřena na celou řadu skupin, na něž se gestapo soustředilo, včetně komunistů, náboženských disidentů, sociálních outsiderů a Židů, ale zároveň studuje i motivy těch, kteří oběti udávali. U práce se složkami gestapa často nespočívá největší problém v tom, co zaznamenávají, nýbrž v tom, co vynechávají. Je dobře známo, že gestapo používalo tak zvané „zostřené vyšetřovací metody“, které často zahrnovaly těžké tělesné tresty, jenže ty nejsou zaznamenány. Pokoušel jsem se přinést důkazy z pozdějších soudů s gestapem a z vyprávění očitých svědků, abych odhalil, jak rozsáhlé tyto brutální praktiky byly.

Středem pozornosti této knihy není kvantita případů gestapa, ale jejich povaha. V düsseldorfském archivu existují tisíce složek, které jsou extrémně stručné. Tato kniha je založena na velmi podrobných vyšetřováních gestapa, která často obsahují stovky stran a zahrnují vyslýchání četných svědků.¹⁵ Tento přístup uvádí čtenáře do každodenního života vzorku obyčejných i mimořádných lidí, kteří žili během nacistické éry a pocházeli z různých typů sociálního prostředí. Na stránkách, které budou následovat, se odvážíme do sídliště dělnické třídy, místní továrny, nárožní pivnice, místní restaurace, do domovů, a dokonce do ložnic obyčejných německých občanů. Skrytá historie Třetí říše je zde osvětlena jako nikdy předtím.

Mezi mnoha fascinujícími individuálními příběhy zkoumanými v této knize jsou: osudy svědků Jehovových, kteří se statečně odmítali vzdát své víry, kněží a pastorů, kteří se nenechali umlčet, komunistů, kteří odmítali přistoupit na kompromisy, továrních dělníků, kteří psali nápisy na zdi, mladých lidí, kteří vytvářeli disidentské skupiny,

kolegů, kteří udávali spolupracovníky, sousedů, kteří informovali o poslouchání zahraničního rozhlasu, manželek, které podávaly informace o svých manželech, milenců, kteří udávali jeden druhého, a pozoruhodný příběh německého „árijce“ a jeho židovské snoubenky, kteří pro lásku riskovali všechno.

V této knize se jasněji než kdykoli dřív vynořuje vysoká úroveň autonomie, kterou gestapo získalo při řešení případů, a často vyčerpávající množství času, jakou jim věnovalo. Většina vyšetřování začínala udáním od obyčejného občana. Gestapo nejen vynucovalo svou vůli, ale také žádalo řadové občany, aby sledovali disidentské chování. Nemohlo však předvídat, že řada z těchto tipů se ukáže být osobně motivována.

V protikladu k obecnému předpokladu gestapo nefungovalo tak, že by jedince jednoduše zatkalo a dopravilo k branám koncentračních táborů. Většina případů skončila odložením bez jakéhokoli obvinění nebo s nějakým překvapivě mírným trestem. Příslušníci gestapa se snažili zajistit, aby rozhodnutí o trestu bylo dohodnuto ještě předtím, než vypršel příkaz k počáteční jedenadvacetidenní „ochranné vazbě“. Pouze případy, jež gestapo považovalo za vážné, byly postoupeny v hierarchii velení veřejnému žalobci, který učinil konečné rozhodnutí. Nejdrsnější formy zacházení se uplatňovaly vůči těm, na něž gestapo pohlíželo jako na klíčové politické, náboženské a rasové protivníky. Propuštění z vazby na konci vyšetřování bylo normální, nikoli výjimečné. U organizace, jež se často popisovala jako operující za hranicí zákona, zde odhaluji, že meze zákona velmi striktně dodržovala.

Z autonomie poskytnuté příslušníkům gestapa často vyplývala rozmanitá, nezřídka bizarní rozhodnutí. Na stránkách, které následují, budete často překvapeni, ať už tvrdostí, nebo shovívavostí projevovou v jednotlivých případech. Některé z nich, jež výslovně hrozí trestem smrti, jsou v řadě případů odloženy bez obvinění, zatímco jiné případy, které se zdají být zcela bezvýznamné, končí přísným nakládáním. Všechny případy jsou vyšetřovány s obvyklou německou

důkladností. Příslušníci gestapa se z těchto stránek nevynořují jako stereotypní zlo, nýbrž jako široce divergentní skupina, která se jen tak snadno nedá přiřadit k „běžným lidem“. V pozdějších stadiích války přijalo gestapo mnohem brutálnější způsoby v zacházení s „nepřáteli státu“ a „zostřené vyšetřovací techniky“ byly používány v mnohem větší míře.

Díky hlubokému ponoření se do případů gestapa tato kniha poskytuje inspirativní a originální náhled do každodenního života v nacistickém Německu a nabízí názorné zobrazení rozličných obětí nacistického teroru.

KAPITOLA 1

POČÁTKY GESTAPA

Německo mělo dlouhou tradici politického špehování. Během revoluce roku 1848 bavorský král Ludvík I. schválil sledování politických odpůrců v místních pivnicích. Když byla v roce 1871 vytvořena Německá říše, měl mohutný pruský stát, který pokrýval 60 procent německého území, svou vlastní politickou policii (*Politische Polizei*), zvanou Pátá správa. Velel jí Wilhelm Stieber, jenž se narodil v saském Merseburgu 3. května 1818 a pocházel z dobře situované rodiny ze střední vrstvy. Než nastoupil u policie, získal právnické vzdělání.¹ Proslul jako Bismarckův „superšpeh“ a hrál významnou roli v německé vnitřní i zahraniční zpravodajské službě. Stieber vydal následující instrukce agentům:

Agent by měl mít povinnost udržovat nějaké postavení podle svého výběru, pokud je to externě v souladu s komerčními či jinými požadavky země, v níž působí... Je třeba chápat, že pro naše agenty je nezbytné vzbuzovat v kruzích, v nichž spočívá ohnisko jejich aktivity, důvěru a zakotvit tuto důvěru otevřenou prezentací řádné měšťanské existence.²

Ve svých nadsazených a vesměs nespolehlivých memoárech Stieber vzpomíná, že v době, kdy prováděl zpravodajské operace v Londýně, se mu nějak lstí podařilo vetřít se do domu vůdčího německého exilového komunisty Karla Marxe a ukrást seznam členů Ligy komunistů.³ Ústředním bodem pozornosti pruské politické policie uvnitř Německa bylo sledování protivládních stran a jednotlivců, obzvláště komunistické levice.

V roce 1918 se komplexní síť německé špionáže, kterou Stieber vybudoval v zahraničí, zhroutila, ale nová demokratická výmarská vláda se rozhodla politickou policii zachovat. V Prusku byla přejmenována na Správu IA a později se jí říkalo prostě Správa I. V roce 1928 definoval pruský ministr vnitra Správu IA jako sledovací, preventivní a vyšetřovací orgán, zabývající se veškerými delikty politické povahy.⁴ V roce 1930 měla asi tisíc zaměstnanců, kteří působili ve všech čtyřiačtyřiceti správních okresech Pruska. Velká část jejich zaměstnanců byla stažena z běžných oddílů kriminální policie.⁵

Pruská politická policie monitorovala aktivity komunistů, ale rovněž bedlivě sledovala stranu nacistickou. Před rokem 1933 konala pruská politická policie celkem 40 000 šetření proti členům nacistické strany.⁶ Mluvené i písemné projevy čelných nacistů byly běžně monitorovány. Když se tyto strany ve výmarské republice začaly rozrůstat, byl vytvořen specializovaný vrchní inspektorát pro pravicové extremistické strany.⁷

Jmenování Franze von Papena německým kancléřem 20. července 1932 pozměnilo přístup pruské politické policie vůči „nepřátelům státu“. Tlak proti komunistům se stal středobodem pozornosti. Čelný nacist Hermann Göring se stal faktickým velitelem veškeré pruské policie, která čítala 50 000 mužů a zahrnovala i správu politické policie. Göring okamžitě přidal speciální správu, která se měla zabývat bojem proti komunismu. Celkem jedenáct policejních velitelů, kteří měli údajně sympatie k demokracii, bylo propuštěno.

Vývoj perfektně odpovídal klíčovému cíli nacistů – zmocnit se kontroly všech bezpečnostních služeb. U dosažení tohoto cíle stály čtyři klíčové postavy: Hermann Göring a Rudolf Diels v Prusku a Heinrich Himmler a Reinhard Heydrich v Bavorsku. Gestapo za svůj vznik do značné míry vděčilo úsilí těchto čtyř jedinců. Nakonec získali naprostou kontrolu nejen nad gestapem, ale nad celým policejním systémem nacistického Německa Himmler a Heydrich, jejich triumf ale vůbec nebyl nevyhnutelný.

Hermann Göring se narodil v Rosenheimu v Bavorsku 12. ledna 1893. Pocházel z dobře situované rodiny z vyšší střední vrstvy. Jeho

otec Heinrich býval osobním přítelem německého kancléře Otto von Bismarcka, když sloužil jako důstojník v německé armádě. Pro mladého Hermanna byla již od útlého věku naplánována vojenská kariéra, jenže to byl svéhlavý, paličatý a obtížně zvladatelný mladík. Po několika výbušných hádkách s učiteli byl vyloučen ze školy. Jeho otec dospěl k závěru, že by ho vojenská disciplína mohla zkrotit. Chodil do vojenské kadetní školy v Karlsruhe a poté se dostal do vojenské školy v Berlíně. V říjnu 1914 nastoupil Göring do nově zřízené jednotky německého letectva. Stal se nebojácným leteckým esem v elitní „vzdušné peruti č. I“ vedené legendárním „Rudým baronem“ Freiherr von Richthofenem. Göringova ochota ujmout se nebezpečných bojových misí mu vynesla řadu vyznamenání za statečnost, především Železný kříž 1. třídy a *Pour le Mérite* („Modrý Max“), vůbec nejvyšší letecké vyznamenání. Na konci první světové války se vrátil do Mnichova, ale zjistil, že je těžké najít zaměstnání. Když v jedné místní pivnici slyšel na podzim roku 1922 mluvit Adolfa Hitlera, vstoupil do nacistické strany. Göring se zúčastnil neúspěšného mnichovského pivnicového puče v roce 1923 a při závěrečném krvavém střetnutí s policií na Marienplatz v centru města utrpěl dvě střelná zranění. Puč se pokusil svrhnout bavorskou státní vládu, ale skončil ponižujícím nezdarem. Místo převzetí moci se Hitler s podporou úderných jednotek nakrátko zmocnil kontroly nad jednou místní pivnicí, než úřady použily místní policii k nastolení pořádku a zadržení spiklenců. Při zotavování v nemocnici se u Göringa vyvinula těžká závislost na morfiu. To vedlo ke krátké hospitalizaci v psychiatrickém zařízení. Počátkem třicátých let byl Göring Hitlerovým hlavním poradcem pro vnitřní záležitosti a vůdcem poslanců nacistické strany v Reichstagu. V roce 1932 ho Franz von Papen jmenoval pruským ministrem vnitra a velitelem policie.

Göring neprodleně navázal těsné pracovní vztahy s Rudolfem Dielsem, šéfem pruské politické policie. Diels byl zkušený státní úředník a policejní administrátor. Prokázal, že je prohaný a flexibilní mistr politikaření na půdě svého úřadu. Jeho ochota plnit příkazy z něj brzy učinila Göringova nepostradatelného poradce. Ve svých

memoárech, v nichž vyzvedává vlastní osobu, Diels zametá pod koberec otázku, proč se jako stoupenec demokratické výmarské republiky tak rychle přizpůsobil nacistické politické agendě.

Při bližším zkoumání je zřejmé, že Diels byl bezzásadový a lico-měrný oportunist. V životopise z roku 1935 popsal, jak se těsně zapojil hlavně do rozvoje gestapa:

V roce 1930 jsem byl přidělen k ministerstvu vnitra, kde jsem se ihned stal šéfem správy odpovídající za boj proti komunistickému hnutí. Po 20. červnu 1932 se rozsah mých pravomocí v boji proti komunismu podstatně rozšířil a já jsem se mohl, dokonce i v této fázi, věnovat přípravám na potlačení komunismu v Německu ve velmi těsném spojení s vedoucími členy NSDAP.⁸

Není známo, jestli idea přeměnit pruskou politickou policii ve státní tajnou policii, již se stalo gestapo, pocházela od Dielse, nebo od Göringa, ale sekce IA pruské politické policie obsahovala jádro důstojníků, které se skutečně stalo pruským gestapem. Göring vycítil, že kriminalisté by si mohli osvojit i represivnější služební povinnosti, které jim měly být zakrátko uloženy.

Heinrich Himmler, šéf SS (*Schutzstaffel*) a Hitlerův osobní tělesný strážce, a jeho mladý chránělec Reinhard Heydrich, rovněž hráli při rozvoji gestapa ústřední roli. Prvořadý cíl jejich aktivity ležel v Bavorsku. Heinrich Himmler byl nepochybně nejvýznamnější postavou pro vývoj SS a gestapa v ty obávané organizace, jimiž se v nacistickém Německu staly. Himmler byl často rutinně vykreslován jako typický, nudný, emocionálně chladný a vypočítavý nacistický byrokrat zaujatý rasovou teorií. To však snižuje jeho nesmírný talent manipulátora, organizátora a důvtipného politického činitele. Jeho snaha vyhledávat loajální, mladé a vysoce kvalifikované jedince mu umožnila vytvořit skvělý tým výkonných a ideologicky oddaných jednotlivců, kteří sdíleli jeho vizi vytvoření vzájemně propojeného aparátu bezpečnostní policie. Žádný z vedoucích nacistů nepsal tak přesvědčivé zprávy jako právě Himmler. Právě tato dovednost z něj učinila tak nepostradatelnou postavu mezi nacistickou elitou.